

koppen en gestalten te bezielen met eigen leven, zodat zij geloofwaardig werden. De ogen kijken niet, de mond is stom: houding en gebaar hebben iets van het tableau vivant. De schilder had aan de persoonlijke verbeeldingskracht te hoge eisen gesteld.

In reeksen van heiligen en zaligen op de triomfboog van een Haagse kerk (aan het Kamperfoelieplein) springt Don Bosco eruit: hij is de enige in de rijen van wie een naar het leven vervaardigd portret bestaat, dat Van der Plas duidelijk heeft gekend.

Een ervaren criticus als Cornelis Veth heeft naar aanleiding van een kruisweg eens geschreven: 'Ik denk, dat de tekenaar zijn werk toch meer met de natuur voor zich moet controleren'. Maar zulke raadgevingen drongen bij Van der Plas niet door. In zijn stormachtige bedrijvigheid scheen hij de behoefte niet te voelen erbij stil te staan.

En hiermee komen wij op de grote betekenis, die het portret in zijn werk heeft gekregen. Want daarin werd hij tot de confrontatie met de gegevens van de natuur wel gedwongen. Dit was in bijzondere mate het geval, omdat hij als portrettist de grootste ernst maakte met de gelijkenis.

Het is een maatschappelijke eis, geen artistieke, en bovendien een, waarvan de waarde maar tijdelijk erkenning vindt. Wij kunnen nu nog zeggen, zoals onlangs van het standbeeld voor Anton van Duinkerken in Bergen op Zoom gezegd is, dat het beeld in de proporties niet klopt en dat 'ook de gelaatstreken nauwelijks enige gelijkenis hebben' met de bekende (A. L. Boom in 'De Tijd', 8 IV '77). Maar portretten uit een ver verleden kunnen niet meer op de gelijkenis worden beoordeeld. Zij die het niettemin doen gaan op een indruk af en dat is niet genoeg. Zekerheid kunnen alleen degenen geven, die de geportretteerde persoonlijk hebben gekend.

En aan die zekerheid bestaat achteraf geen behoefte. Of het portret van paus Paulus III van Titiaan in Napels 'lijkt' kan niemand meer wat schelen. Als aantoonbaar te maken was, dat het in de gelijkenis tekortschiet, blijft het toch een meesterwerk van een uitzonderlijk-grote in de schilderkunst.

Al vroeg is Van der Plas zich op het portret gaan toeleggen: hij zou later zeggen 'mensen schilderen vind ik heerlijk'. Er moet een zelfportret geweest zijn, een soort vingeroefening uit de beginjaren. Als eerste 'klant' wordt genoemd mr. L. G. A.